

Být LGBTIQ+ v jiné zemi

Být LGBTIQ+ v jiné zemi

Jakožto lidskoprávní organizace se Člověk v tísni napřímo setkává s utrpením, nespravedlností a diskriminací, kterým jsou lidé v různých zemích světa denně vystavováni. Centrum pro lidská práva a demokracii Člověk v tísni působí v zemích s diktátorským režimem či v zemích, které s Českou republikou spojuje podobná zkušenost s přechodem k demokracii. V současnosti pracujeme celkem ve 20 zemích a regionech: ve východní Evropě (Ázerbájdžánu, Bělorusku, Moldavsku, v Ukrajině a s obránci lidských práv, kteří byli nuceni uprchnout z Ruska), Střední Asii, Latinské Americe (na Kubě, v Ekvádoru, Salvadoru, Guatemale, Hondurasu, Nikaragui a Venezuele), severní Africe (v Egyptě a Libyi) a jihovýchodní Asii (ve Vietnamu). Proto také víme, jak velkou odvahu, odhodlání a energii stojí místní aktéry*ky občanské společnosti snaha chránit své komunity a bránit svá základní práva a svobody.

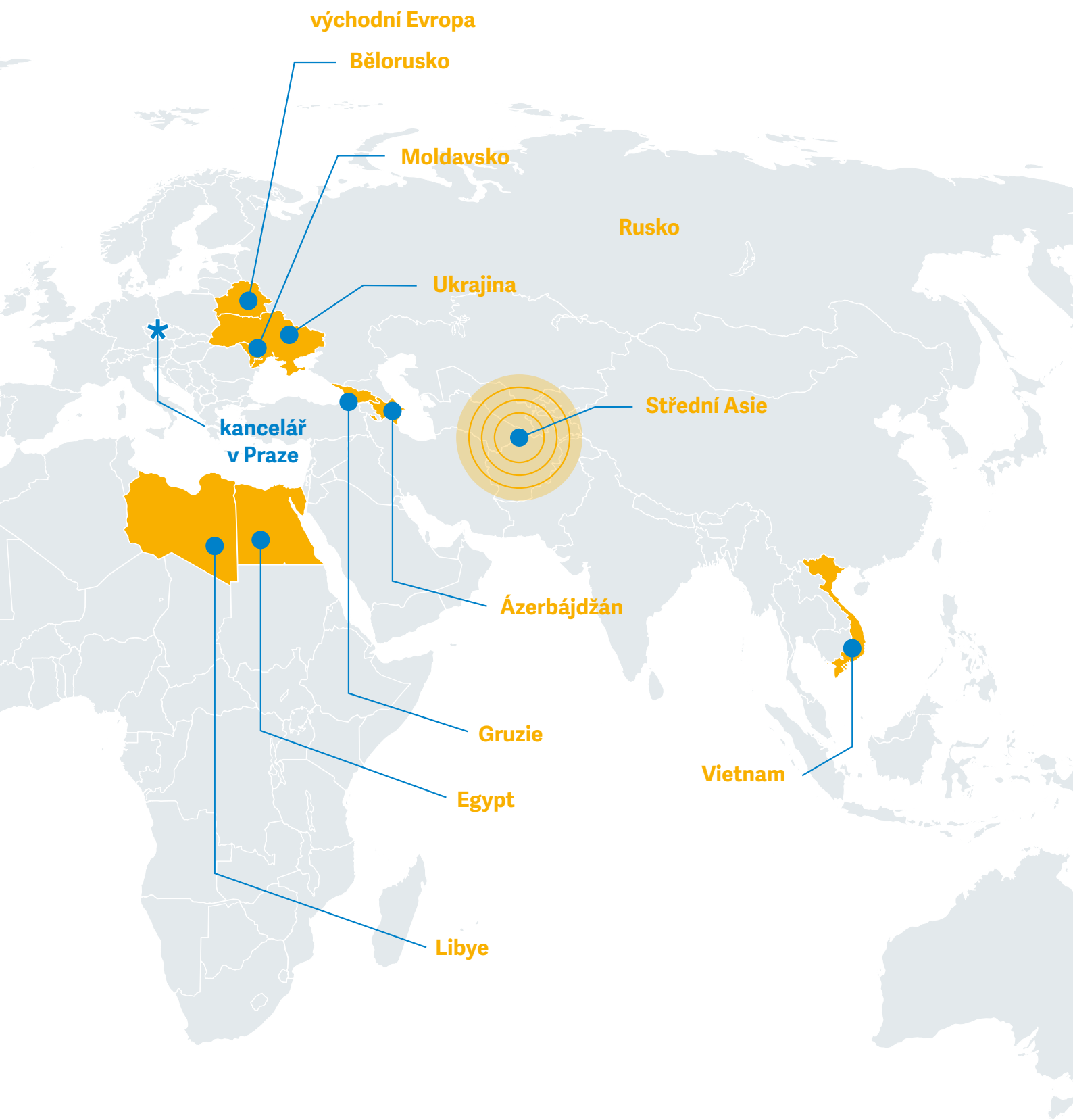
LGBTIQ+ lidé patří k nejzranitelnějším skupinám ve společnosti. Jejich životní zkušenosti se značně liší napříč světem: od Libye, kde je pohlavní styk mezi osobami stejného pohlaví nezákonný, přes Rusko, kde nejvyšší soud označil „mezinárodní LGBTIQ+ hnutí“ za extrémistickou organizaci, přes Vietnam, kde je LGBTIQ+ aktivismus považován za jedno z nejméně citlivých témat, až po země, které sice krácejí po pěšině k rovnoprávnosti (jako například Ukrajina), ale stále před sebou mají dlouhou cestu. Tato brožura se zabývá právy LGBTIQ+ osob v zemích, ve kterých pracujeme, a tím, co děláme pro jejich ochranu a podporu jejich práv. Nic z naší práce by nebylo možné bez odvážné, někdy i nebezpečné, ale vždy tvrdé a nadějně práce místních organizací občanské společnosti, aktivistů*ek a spojenců*kyň, kteří*ré se rozhodli*y zasvětit svůj život boji za rovnost a spravedlnost pro všechny, dokonce i poté, co jsou nuceni*y odejít do exilu. Patří jim náš dík, neboť doufáme, že se díky nim všichni dočkáme dne, kdy nerovnost a diskriminace zůstanou jen mlhavou vzpomínkou.

Nadiia Ivanova
ředitelka Centra
pro lidská práva a demokracii

Kde pomáhá Centrum pro lidská práva a demokracii Člověka v tísni

Být LGBTIQ+ v Latinské Americe

Uplatňování práv LGBTIQ+ osob v Latinské Americe (LATAM) naráží na sociální, politické i kulturní překážky. Mnoho zemí v regionu sdílí společnou historii vyznačující se konzervativní a náboženskou kulturou, která vedla k upevnění společenských principů založených na heteronormativitě, cis-normativitě a rigidní genderové binaritě. Právě proto také v současnosti panuje ve velké části civilního obyvatelstva, ale i skupinách s významnou politickou mocí značný odpor vůči LGBTIQ+ lidem. Tato obecná společenská antipatie vytváří nepříznivé podmínky pro zavádění a dodržování legislativy, která by chránila práva LGBTIQ+ osob.

Ačkoli v posledních letech došlo ke zdatelnému zlepšení v oblasti právní ochrany (některé státy legalizovaly manželství párů stejného pohlaví a přijaly další pozitivní opatření), v globálním měřítku se Latinská Amerika drží v čele statistik vražd z nenávisti a nepoměrně často jsou pak oběťmi transgender ženy. LGBTIQ+ osoby i dnes čelí špatnému zacházení ze strany policie, sociální diskriminaci a násilí. Zvláště ohroženy jsou trans* osoby, přičemž velkým problémem je přístup k řádné zdravotní péči, která by potvrzovala jejich pohlavní či genderovou identitu.

Kuba

Přijetím „referenda o rodině“ v roce 2022 Kuba uzákonila nejen manželství párů stejného pohlaví, ale také adopci dětí pro páry stejného pohlaví. Toto bylo zásadním krokem pro zemi, která od roku 1979 dekriminalizuje vztahy mezi osobami stejného pohlaví. Mnoho výzev ale nadále přetrvává a LGBTIQ+ osoby stále čelí diskriminaci v každodenním životě, zejména pak trans* osoby. Jednou z těchto překážek je například nemožnost zastávat veřejný post. Podle spolupracovníků Člověka v tísní „neexistuje žádná LGBTIQ+ osoba, které*mu by stát přiznal pravomoc zastávat veřejný úřad“, což je důkazem systematického odpírání práv LGBTIQ+ osob v účasti na politickém dění.

Jaké je být LGBTIQ+ aktivistou*kou na Kubě?

Po roce 1959 vláda Fidela Castra zintenzivnila diskriminaci, zneužívání a stigmatizaci LGBTIQ+ obyvatel, omezujíc sociální práva a přístup k politickým a správním pozicím.

*Jako každé dítě na Kubě jsem vyrostl slýchaje v rádiu, ve škole, v mé komunitě i ve vlastní rodině, že máme být vděční Fidelu Castrovi za jeho velký hrdinský čin. Tomu jsme věřili*y, dokud jsme nepoznali*y rozčarování pramenící z našich vlastních životních zkušeností.*

První rozčarování kubánským komunismem a jeho cynickou manipulací, diskriminací, stigmatizací a vyloučením LGBTIQ+ osob jsem zažil, když jsem se svým výučním listem přijel žádat o práci na provinční výbor Kubánské komunistické strany v Holguínu. Týden jsem čekal, než si mě prověří, jak je při náboru obvyklé. Poté si mě vedoucí náboru vzal stranou, aby mi oznámil, že se nemohu zúčastnit pracovního školení na ústředí strany, protože jsem zženštilý a jsem gay. Tak názorně demonstroval diskriminaci LGBTIQ+ osob.

Ekvádor

V Ekvádoru je nespolehlivý právní řád a nedostatek ochrany LGBTIQ+ osob hluboce znepokojujícím a stálým problémem. Stejně jako ve zbytku Latinské Ameriky, i tady životy osob LGBTIQ+ lidí provází strach a násilí. V roce 2021 bylo v Ekvádoru zavražděno 15 LGBTIQ+ osob a toto číslo v roce 2022 stoupl na 25 obětí. Navzdory

tomuto násilnému útlaku ve společnosti přetrvává nezdolnost, jednota a odvaha, odrážející se v aktivizačních reakcích na špatné zacházení a volání po spravedlnosti na veřejných místech. Tyto snahy posílily spolupráci mezi LGBTIQ+ organizacemi a skupinami občanské společnosti.

Na úrovni státu bylo zásadním krokem uznání práva manželství stejnopohlavních párů ústavním soudem v roce 2019, které otevřelo dveře pro přijetí a respektování „rozmanitých“ rodin. Kromě toho je hlavní výzvou pro Ekvádor dosáhnout normalizace a respektování sexuální a genderové rozmanitosti – sen, který však v této zemi zůstává vzdálen realitě.

Salvador

V Salvadoru legislativa nijak nepostihuje konsenzuální vztah osob stejného pohlaví, přesto je tu rozšířeno násilí vůči LGBTIQ+ osobám. Před více než rokem byl vyhlášen nouzový stav za účelem potlačení násilí, které v zemi vypuklo. Ve skutečnosti se však situace zhoršila. Trans* muži a LGBTIQ+ osoby jsou obětmi násilí ze strany policie, armády i zločineckých skupin. Objevily se zprávy o nelegálních zatčeních, zneužití moci a fyzické agrese vůči těmto osobám.

Každodenní diskriminaci nadále prožívají trans* osoby kvůli rozporu jejich genderového vyjádření s pohlavím uvedeným v dokladech totožnosti, zejména v oblasti zdravotní péče, zaměstnání, při volbách nebo v bankovníctví.

Navzdory těmto okolnostem je důležité si připomenout, že práce LGBTIQ+ aktivistů*ek a organizací v Salvadoru neustává. V roce 2009 byl ve městě Intipucá zvolen první otevřeně homosexuální starosta, který prosazoval inkluzivní politiku a respekt vůči LGBTIQ+ osobám. Další podobné události, jako byla například kandidatura transgender ženy a homosexuálního muže na pozici v Kongresu v roce 2021, nadále povzbuzují organizace a aktivisty*ky, aby ve své práci v Salvadoru pokračovali*y.

Guatemala

Guatemalská ústava prohlašuje, že všichni lidé jsou si před zákonem rovni, a zakazuje diskriminaci ze strany státu i nestátních složek na základě pohlaví, rodinného stavu nebo politického smýšlení. Výslovně ale nezakazuje diskriminaci na základě sexuální a vztahové orientace a genderového vyjádření. Také neuznává LGBTIQ+ jedince, páry nebo rodiny. Násilí vůči LGBTIQ+ lidem je zde přetrvávajícím problémem. LGBTIQ+ populace zažívá pronásledování a vyhrůžky smrtí, které jsou motivované právě jejich sexuální a vztahovou orientací nebo genderovou identitou. LGBTIQ+ osoby jsou často terčem zneužívání policií, vydírání, obtěžování, a obvinění z prostituce. Prožívají sociální a institucionální diskriminaci v přístupu ke vzdělání, zdravotní péči, zaměstnání nebo bydlení. A ačkoliv to není hlášeno úřadům, jsou známé případy nucených manželství a „nápravných znásilnění“ osob s lesbickou a bisexuální orientací.

Honduras

Několik místních lidskoprávních organizací uvádí, že policie nebo další vládní složky v Hondurasu podněcují, páchají, přehlížejí či tolerují násilí vůči LGBTIQ+ osobám. Pouliční gangy vykonávají „nápravné násilnosti“ vůči lesbám nebo trans* osobám. Ačkoliv zákon kriminalizuje diskriminaci založenou na sexuální a vztahové orientaci a genderové identitě a v případě takové motivace zvyšuje trestní postih, míra beztrestnosti je u takových přečinů velmi vysoká. Diskriminace přetrvává zejména vůči trans* ženám při hledání zaměstnání a v přístupu ke vzdělání.

Vzhledem k nulové reakci ze strany státu je práce organizací a aktivistů*ek pro obhajobu práv LGBTIQ+ populace zcela klíčová. Právě za svou práci pro práva LGBTIQ+ osob v Hondurasu byla v roce 2021 oceněna organizace *Red Lésbica Cattrachas* cenou EUROPA Human Rights Prize, na výraz uznání jejich důležité práce a potvrzení potřeby právě takových organizací.

Nikaragua

V Nikaragui jsou LGBTQ+ lidé stále umlčováni a pronásledováni. Po občanském povstání v dubnu 2018 čelili*y všichni*všechny aktivisté*ky, kteří*ré prosazují a hájí LGBTQ+ práva, neoprávněnému zadržení a organizacím byl následně odebrán právní status. V důsledku došlo ke ztrátě bezpečného prostoru pro setkávání a sdílení. Další museli*y dokonce emigrovat, aby ochránili*y své bezpečí a životy. Politická situace v Nikaragui již vyhnala mnoho lidí i organizací do exilu a země je pro ty, kteří*ré byli*y schopni*ny zůstat nadále riskantním místem k životu.

Během prvního čtvrtletí roku 2023 zdokumentovala občanskospolečenská organizace *La Corriente* 10 případů, při kterých došlo k patrnému fyzickému, digitálnímu a sexuálnímu násilí vůči LGBTQ+ osobám. Většina těchto případů není hlášena autoritám a ty, které nahlášeny jsou, bývají posuzovány jako méně závažné útoky nebo běžné vraždy. Současný právní systém totiž neuznává zločiny z nenávisti.

Mnoho nikaragujských LGBTQ+ organizací a aktivistů*ek pokračuje v činnosti ze zahraničí, zejména z Kostariky. Pracují na hájení lidských práv a práv LGBTQ+ lidí v Nikaragui, ale i těch, kdo museli*y ze země uprchnout. To je i případ organizace *Mesa de Articulación LGBTQ+ en el Exilio Costa Rica* (Exilové společenství LGBTQ+ v Kostarice), která poskytuje různé druhy podpory pro LGBTQ+ migranty*ky na Kostarice.

Zdroj: Miguel Andrés

Jaké je být nikaragujskou LGBTIQ+ organizací?

Mesa de Articulación LGBTIQ+ in el Exilio Costa Risa (MesArt) je jednou z organizací, které musely od února 2019 přesunout své působíště za hranice Nikaraguy. Z Kostariky vnáší světlo do životní reality a zranitelnosti těch, kdo byli*y z Nikaragui vysídleni*y kvůli své odlišné sexualitě.

MesArt je prostorem pro LGBTIQ+ aktivisty*ky v Nikaragui i v exilu. Cílem organizace je pořádání, plánování, poskytování informací a nástrojů pro výuku, advokacie a řízení zdrojů v reakci na specifické potřeby, stejně jako poskytování bezpečného prostoru k diskusi o veřejných opatřeních, která se LGBTIQ+ osob týkají.

MesArt si uvědomuje stigmatizaci, vyloučení a odmítavý postoj, kterému LGBTIQ+ migranti*ky na Kostarice, a snaží se o naplnění jejich lidských práv tím, že poskytují bezpečné sítě LGBTIQ+ osobám, díky které si mohou navzájem pomáhat uplatňovat svá práva. MesArt jim navíc nabízí také psychosociální podporu.

Zdroj: MesArt

Venezuela

Venezuela je jednou z mála latinskoamerických zemí, která nedosáhla žádného pokroku v oblasti ochrany práv LGBTIQ+ osob. To činí tuto část populace sociálně zranitelnou. Zákon neposkytuje žádnou ochranu proti diskriminaci LGBTIQ+ osob, žádnou rovnost manželství pro stejnopohlavní páry ani žádnou ochranu genderové identity.

Tento nedostatek právní ochrany se podílí na vytváření prostředí, ve kterém v zemi panuje všeobecná diskriminace a pronásledování LGBTIQ+ lidí, a umožňuje tak časté porušování jejich lidských práv. Sexuálně různorodé osoby a ti*ty, kteří*ré nežijí v souladu s heteronormativními a binárními představami o pohlavní identitě, žijí ve strachu, nejistotě a nedůvěře. Protože bezpečného prostoru je málo nebo zcela chybí, dochází k potlačování svobodného vyjadřování osobnosti, rovnosti práv, lidské důstojnosti a svobody.

Ošemetnost právního rámce a neochota státních institucí zabezpečit práva LGBTIQ+ osob přiměla občanské organizace a obránce*kyně lidských práv, aby se stali*y jedinými ochránci*kyněmi této sociální skupiny.

Jak člověk v tísní podporuje LGBTIQ+ práva v Latinské Americe?

Člověk v tísní úzce spolupracuje s LGBTIQ+ aktivisty*kami a organizacemi z Kuby, Guatemaly, Salvadoru, Hondurasu, Nikaraguy, Ekvádoru a Venezuely na ochraně a prosazování práv LGBTIQ+ osob. Díky financování a podílení se na projektech LGBTIQ+ organizací bylo možné zvýšit dopady jejich práce. Pomáháme zajistit psychosociální podporu LGBTIQ+ aktivistům*kám, kteří*ré byli*y oběťmi diskriminace, pronásledování a dalšího porušování lidských práv. Podobně podporujeme iniciativy usilující o zviditelnění situace porušující lidská práva LGBTIQ+ osob v těchto zemích a šíříme dál příběhy jejich hodnotné práce a jejich přínos pro spravedlivější a inkluzivnější Latinskou Ameriku.

Zdroj: País Narrado

Být LGBTIQ+ ve východní Evropě a Střední Asii

Úsilí o začlenění LGBTIQ+ osob ve východní Evropě stále čelí značným výzvám a ochrana sexuální a vztahové orientace a genderových menšin se může v jednotlivých zemích výrazně lišit. V celé východní Evropě existuje značný odpor vůči zavádění právních předpisů a opatření, které mají podpořit začleňování LGBTIQ+ lidí. V mnoha zemích regionu existuje vysoká míra diskriminace LGBTIQ+ osob a jsou zde běžné zločiny z nenávisti či zneužívání. Lidská práva LGBTIQ+ lidí nejsou obecně úřady či občanskou společností uznávána ani respektována.

LGBTIQ+ osoby jsou také vystaveny zneužívání ze strany policie, sociální diskriminaci a násilí. Zvláště ohroženy jsou trans* osoby, pro které je i nadále velkým problémem přístup k řádné zdravotní péči zohledňující jejich pohlavní a genderovou identitu.

Ve Střední Asii je situace mnohem horší: navzdory právním rámcům, které zdánlivě poskytují určitou ochranu, žijí LGBTIQ+ osoby pod každodenní hrozbou diskriminace, pronásledování, násilí a věznění. Zásadně chybí zákony zakazující diskriminaci LGBTIQ+ osob a manželství osob stejného pohlaví je v celém regionu nezákonné. Tranzice je v mnoha zemích legální, ale společensky nepřijatelná, což z trans* osob činí časté oběti násilí.

Ázerbájdžán

LGBTIQ+ skupiny a jednotlivci pravidelně čelí kybernetickým útokům a snahám hackerů umlčet jejich hlasy. Objevují se také zprávy o stupňujícím se násilí a diskriminaci vůči LGBTIQ+ osobám, zejména pak trans* jedincům. Dne 22. února byl LGBTIQ+ aktivista Avaz Hafizli zabit svým bratrancem, který mu uřízl hlavu a jeho tělo sexuálně zohavil a rozčtvrtl. Krajně pravicové mládežnické hnutí s názvem TamizQan (Čistá krev) používalo k útokům na LGBTIQ+ osoby v Ázerbájdžánu zabezpečené zprávy, odesílané prostřednictvím aplikace Telegram. V posledních měsících a letech byly zaznamenány případy vražd, bití, výslechů a nucených lékařských vyšetření homosexuálních mužů a trans* žen.

LGBTIQ+ osoby obvykle odmítají podávat formální stížnosti na diskriminaci nebo špatné zacházení u orgánů činných v trestním řízení z obavy před společenskou stigmatizací nebo odvetou. Aktivisté*ky uvádějí, že policie trestné činy spáchané na LGBTIQ+ osobách často odmítala vyšetřovat.

Jaké je být LGBTIQ+ aktivistou*kou v Ázerbájdžánu?

„Nejdůležitější je, že jsem doma se svými kočkami. Ale moji přátelé, moje komunita jsou stále v nebezpečí, že budou obtěžováni ázerbájdžánskou policií.“

Javid Nabiyev byl 24. května 2023 zatčen na protestu proti policejnímu násilí vůči LGBTIQ+ lidem v Ázerbájdžánu. Později mu byla uložena pokuta 180 USD na základě falešného obvinění z chuligánství a nelegálního držení drog.

Na svém instagramovém účtu Nabiyev popsal noční mŕuru, jež na policejní stanici prožil a která se vyznačovala zejména ponižujícím a nelidským zacházením. Promluvil o svých osobních zkušenostech s diskriminací a násilím, čímž vrhl světlo na systémové předsudky, kterým LGBTIQ+ lidé v zemi čelí.

Mezi strastiplné zážitky, s nimiž se na policejní stanici v Baku setkal, patřily třeba slovní urážky a pouta, svědectví o tom, jak policisté*ky používají ubrousky, aby se nedotýkali stejných povrchů jako LGBTIQ+ aktivisté*ky, podrobování lékařským testům bez soudního příkazu nebo nucení fyzicky prokázat nepřítomnost žiletky skryté pod jazykem. Policisté*ky si navíc aktivistu fotili*ky

a natáčeli* y na video, které by pak mohli* y sdílet se svými přáteli, a urážlivě vtípkovali* y o LGBTIQ+ lidech.

„Můj boj je oprávněný. Tentokrát se vám ten plamen ve mně nepodaří uhasit! Jsem hrdý, jsem odolný! Jsem naplněn hněvem!“

Nabiyev navzdory špatnému zacházení, kterému byl vystaven, vyjádřil odhodlání pokračovat v boji za rovnost a spravedlnost.

Tato odhalení LGBTIQ+ aktivisty zdůrazňují naléhavou potřebu komplexních reforem ázerbájdžánských policejních složek a ochrany LGBTIQ+ osob před diskriminací a násilím.

Bělorusko

Přestože v Bělorusku neexistuje antidiskriminační zákon, existuje řada případů, kdy se oběti homofobie nedočkaly* i pomoci od orgánů činných v trestním řízení. V roce 2017 Bělorusko přijalo „zákon o ochraně dětí před informacemi škodlivými pro jejich zdraví a vývoj“, který lze využít k omezení šíření neutrálních nebo pozitivních informací o LGBTIQ+ osobách s odůvodněním, že „diskreditují institut rodiny“.

Také v roce 2024 běloruský režim pokračuje se systematickou diskriminací LGBTIQ+ lidí. Například ministerstvo kultury upravilo definici pornografie tak, aby zahrnovala zobrazování „netradičních sexuálních vztahů a/nebo chování“. Jedná se o první formální základ pro systémovou diskriminaci proti LGBTIQ+ lidem v Bělorusku a vytváří půdu pro budoucí kriminalizaci LGBTIQ+ aktivismu. Současně byla na začátku roku 2024 poprvé jedna webová stránka s LGBTIQ+ obsahem označena za extremistickou. Jde tedy o první krok k pojetí celého tématu jakožto zakázaného a extremistického.

Od začátku pandemie COVID-19 a opět během povolebních protestů došlo k exponenciálnímu nárůstu nenávistných projevů na internetu. Většina takového obsahu obviňuje LGBTIQ+ osoby z negativního vlivu na společnost nebo slouží k diskreditaci politických oponentů. V některých případech policie LGBTIQ+ osoby zadržela a nutila je, aby se přiznaly k trestným činům a na kameru deklarovaly svou sexuální orientaci, a poté záznam zveřejnila na internetu. Tento trend se od protestů v roce 2020 nadále zhoršuje a po vzoru sousedních států režim v současné době připravuje návrh zákona, který by kriminalizoval celé LGBTIQ+ hnutí.

Moldavsko

LGBTIQ+ lidé v Moldavsku čelí zvláštním právním a sociálním obtížím a diskriminaci, s nimiž se zbytek populace nesetkává. Domácnosti tvořené páry stejného pohlaví nemají nárok na stejná práva a dávky jako páry opačného pohlaví. Svazky osob stejného pohlaví nejsou v zemi uznávány, a proto stejnopohlavní páry nemají téměř žádnou právní ochranu. Moldavsko nicméně zakazuje diskriminaci na základě sexuální orientace na pracovišti a sexuální aktivity mezi osobami stejného pohlaví jsou legální od roku 1995. V posledních letech se situace LGBTIQ+ osob v Moldavsku zlepšuje. V roce 2022 se v Moldavsku konal 21. ročník festivalu Pride, jehož součástí byl dosud největší a nejdelší pochod Pride v zemi. Pochodu se zúčastnilo 500 lidí, včetně šesti poslanců. Akce se konala 19. června a nebyly zaznamenány žádné útoky. Přesto bylo několik účastníků slovně obtěžováno policisty.

Průzkum, který si nechala vypracovat organizace GENDERDOC-M, ukázal, že 55 % obyvatel Kišiněvu má k LGBTIQ+ lidem pozitivní nebo neutrální postoj, zatímco o pouhé tři roky dříve to bylo 33 %. Výrazně se také snížil podíl těch, kteří jsou vůči LGBTIQ+ lidem silně odmítaví.

Rusko*

Ruské úřady vytrvale zasahují proti LGBTIQ+ lidem již více než 10 let. Vše začalo v roce 2013 takzvaným „zákonem o gay propagandě“, který měl údajně zakázat šíření „propagandy netradičních sexuálních vztahů“ mezi nezletilými. V roce 2022 byl zákon rozšířen na všechny věkové kategorie. Ve skutečnosti však vágní a nejasné znění zákonů z roku 2013 a 2022 sloužilo jako záminka k zavedení plošné cenzury v zemi. Během posledních deseti let se ofenzivní rétorika postupně posunula od „potřeby chránit děti“ k „posvátné válce za tradiční

Zdroj: Centrul GDM

hodnoty". V roce 2023 byla anti-LGBTIQ+ legislativa doplněna o další dva zákony. První z července 2023 zakázal procedury „změny pohlaví“ společně se změnou genderové identity na úředních dokumentech, zatímco druhý zákon z listopadu 2023 zakázal celé „mezinárodní LGBT hnutí“ jako „extremistické“ bez objasnění, co takové „hnutí“ je. Toto drakonické opatření z listopadu 2023 de facto znovu kriminalizuje přitažlivost ke stejnému pohlaví, což činí životy LGBTIQ+ lidí ještě těžší než v dobách komunismu. Označení „extremista“ znamená, že jakýkoliv gay, lesba, trans* člověk nebo queer osoba žijící v Rusku může obdržet dlouhé tresty odnětí svobody, pokud je úřady považují za součást údajného „mezinárodního LGBT hnutí“. Cílí až na statisíce lidí v zemi a mnoho dalších, jejichž životy a práce jsou v ohrožení kvůli jiným formám stíhání.

Vzhledem k tomu, že se rozsáhlá invaze na Ukrajinu vleče již déle než 2 roky, lze takovéto útoky ruských úřadů na LGBTIQ+ osoby považovat za pokus o vytvoření vnitřního nepřítele. Z již tak utlačované minority, jakou LGBTIQ+ lidé jsou, se tak stává snadný cíl. Anti-LGBTIQ+ propaganda nyní plně dominuje titulům, podporuje radikalizaci společnosti a eskaluje homofobii v současném Rusku. Podle statistik se počet nahlášených trestných činů z nenávisti vůči LGBTIQ+ lidem v celé zemi za posledních 10 let ztrojnásobil. A nejenže byl výskyt zločinů vůči LGBTIQ+ lidem častější, útoky vůči nim byly i násilnější. Tato situace vedla k novému nárůstu emigrace LGBTIQ+ osob a donutila tisíce dalších, které nemohou odejít, aby se skryly.

* Člověk v tísni, ruským režimem uznáný jako „nežádoucí organizace“, pracuje s ruskými obránci lidských práv, včetně LGBTIQ+ lidí, kteří byli nuceni odejít do exilu.

Ukrajina

Ukrajinský trestní zákoník stanovuje přísnější tresty za trestné činy spáchané kvůli předsudkům na základě rasy, náboženství a národnosti, ale sexuální orientaci a genderovou identitu jako důvody ochrany opomíjí. Ruská invaze na Ukrajinu v roce 2022 však posílila podporu pro uznání svazků osob stejného pohlaví na Ukrajině, a to jak z hlediska veřejného mínění, tak z hlediska legislativy. V březnu 2023 navrhla poslankyně Inna Sovsun přijetí zákona, který by právně uznal partnerství osob stejného pohlaví, a uvedla: „Ukrajinci již nemohou čekat na rovnost. Musíme to udělat okamžitě.“

V kontextu války jsou ukrajinští*nské LGBTIQ+ uprchlíci*ce a žadatelé*ky o azyl bohužel často vystaveni*ny zvýšenému riziku vyloučení, vykořisťování, násilí a zneužívání a čelí významným rizikům, co se ochrany týče. To zvyšuje pravděpodobnost komplikací v přístupu k humanitární pomoci, bezpečnému bydlení, odpovídající zdravotní péči, vzdělání a/nebo zdrojům obživy. Jelikož jsou LGBTIQ+ osoby vnímány jako osoby, které neodpovídají převládajícím sociokulturním normám, mohou být vyloučeny z tradičních podpůrných sítí v rámci vysídlených a hostitelských komunit.

Střední Asie

Ve srovnání s východní Evropou je situace kolem LGBTIQ+ práv ve Střední Asii mnohem horší. Lidé žijí pod každodenní hrozbou domácího fyzického násilí, diskriminace, pronásledování a věznění. Milostné vztahy mezi muži jsou ve dvou středoasijských zemích zcela nezákonné a trestají se až třemi lety vězení. V několika dalších zemích jsou LGBTIQ+ lidé podrobováni psychiatrické léčbě a konverzním terapiím.

Zřetelně chybí zákony zakazující diskriminaci LGBTIQ+ osob a manželství osob stejného pohlaví je v celém regionu nezákonné. Tranzice je v některých zemích legální, ale společensky nepřijatelná, a trans* osoby se pravidelně stávají oběťmi násilí.

Jaké je být LGBTIQ+ aktivistou*kou ve Střední Asii?

*Být LGBT aktivistou*kou a bojovníkem*nicí za lidská práva a zároveň patřit ke komunitě ve Střední Asii je náročné.*

Můj život je veden v utajení. Žiji život plný lží a obav a neustále se bojím, že moje identita bude v mžiku odhalena. Moje identita představuje hrozbu, protože může být snadno použita jako zbraň k vydírání proti mému aktivismu a proti tomu, kdo jsem.

Rozhodla jsem se stát LGBTIQ+ aktivistkou, protože jsem zažila všechny fáze strachu, nenávisti a homofobie. LGBTIQ+ lidé žijí ve Střední Asii ve stínu. Je jim dovoleno žít tak dlouho, dokud jim to tradiční část společnosti dovolí. Jejich práva jsou potlačována a jsou odděleni od zbytku „správných hetero-lidí“.

*Pokud jde o mě, dlouho jsem nepřijímala sama sebe, svou identitu. Trpěla jsem internalizovanou homofobií a byla jsem přesvědčená, že jsem vážně nemocná. V té době jsme neměli organizace nebo odborníky*ce, kteří*re by mi to vysvětlili*y, podpořili*y mě a rozuměli*y by mi. K těmto uvědoměním jsem dospěla až po třicítce, vnitřní intuitivní analýzou a vyhledáváním příslušné literatury. Uvědomila jsem si, že lidská práva se rovnají právům LGBTIQ+ lidí. Právě lidskoprávní aspekt ochrany práv a svobod LGBTIQ+ lidí mě zajímal. Součástí mého života a práce se stalo poskytování psychologické pomoci lidem v komunitě, aby překonali*y pochybnosti a obavy, které jsem sama měla v mládí. Motivuje mě snaha docílit toho, aby nemuseli*y projít stejně dlouhou cestou, jakou jsem musela projít já, než jsem přijala sama sebe takovou, jaká jsem.*

Angažovat se v aktivismu a v oblasti lidských práv ve Střední Asii je zvláštní úkol. Nikdy nebudete vědět, jak a kdy budete čelit nátlaku, výhrůžkám a vydírání. A je to ještě těžší, když jste sami představitelem komunity. Navíc je to dvakrát tak těžké, když jste LGBTIQ+, neviditelní a doslova ani šeptem se neodvažujete nahlas říct, kdo jste.

Největší starosti mi dělá neustálý klam, ve kterém se denně pohybuji. Nemohu se otevřeně a klidně procházet po městě a držet se za ruku se svou partnerkou. Nemohu svým sousedům a příbuzným říct pravdu o tom, kdo je ta žena, která se mnou žije. Musíte všechno skrývat a zapojit do toho i děti; naučit je, aby lidem nic moc nepovídaly a aby mluvily opatrně, kdykoli jsou mimo dům.

I přes zjevné potíže a nejistotu ale miluji svou práci, které jsem zasvětila deset let svého života. Miluji svobodu a svou zemi a věřím, že rovnost a svoboda k nám brzy dorazí.

Jak člověk v tísní podporuje LGBTIQ+ práva ve východní Evropě a Střední Asii?

Člověk v tísní poskytuje ochranu v případech, kdy je LGBTIQ+ osoba pronásledována, obtěžována nebo ohrožována úřady, komunitou nebo rodinou. Poskytujeme také podporu duševního zdraví a psychosociální oporu osobám, které zažívají trauma či procházejí emočně náročnou situací. Také nabízíme programy budování lidských kapacit a drobnou finanční podporu LGBTIQ+ iniciativám a organizacím v celém regionu. Kromě toho se snažíme zvýšit úroveň tolerance vůči LGBTIQ+ lidem tím, že na ně odkazujeme při posilování kapacit dalších subjektů občanské společnosti. To zahrnuje zavedení kodexu chování pro všechny účastníky programu, který stanoví vhodné chování a zakazuje obtěžování nebo urážky na základě pohlaví, genderu nebo sexuálního přesvědčení.

Být LGBTIQ+ na Středním východě a v severní Africe

LGBTIQ+ osoby na Středním východě a v severní Africe nejenže čelí útlaku pramenícímu z kulturních, náboženských i legislativních podmínek, ale nemají ani žádná zaručená práva ani nejsou nijak právně chráněny. V bývalých francouzských koloniích je homosexualita trestná. V bývalých britských koloniích sice homosexualita jako taková není přímo perzekvována určitým zákonem, homosexuálové jsou však často zatýkáni a trestáni pod záminkou jiných legislativ. Například tzv. zákony proti sodomii jsou mnohdy využívány k útokům na lidi, jejichž vzhled se odchyľuje od „normálu“. Muž, jehož sebevyjádření se vymyká heteronormativním kulturním standardům – má dlouhé, odbarvené nebo nabarvené vlasy, nosí jasné barvy nebo moderní oblečení –, bude velmi pravděpodobně na ulici zastaven policií pro podezření, že je gay. Následuje zatčení a ponižující vyšetřovací praktiky včetně prohledávání mobilního telefonu a sociálních médií. Uplatňuje se presumpce viny, pokud není prokázána nevinna, což je mnohdy velmi obtížné. Prohledání telefonu LGBTIQ+ osoby policií často skončí zadržením přátel a známých, identifikovaných díky nalezeným kontaktům. Soudní nebo policejní ochrana je zcela nedostupná: jedinci, kteří se na ulici setkají s homofobním útokem nebo násilím, tyto události neohlašují žádným institucím v obavě z dalšího násilí a šikany ze strany policie. LGBTIQ+ lidé jsou tudíž velmi zranitelní, nemají žádnou právní ochranu a jsou psychicky a často i fyzicky velmi traumatizováni.

Trans* osoby jsou ještě mnohem zranitelnější a jsou nuceny žít na okraj společnosti. Region je prostoupen téměř všudypřítomnými překážkami, které lidem brání ve svobodném a autentickém sebevyjádření. Neexistují žádné právní mechanismy pro uznání genderové či pohlavní identity ani zákonné cesty poskytující tranzici a s ní spojenou zdravotní péči, ať už hormonální, nebo chirurgickou. Jedinými možnostmi jsou tak černý trh nebo cesta do zahraničí. I v případech získání takové péče jsou však trans* osoby o to zranitelnější v důsledku nesouladu mezi svým genderovým vyjádřením a tím, co stojí v jejich osobních dokladech.

Libye

Libyjská společnost je konzervativní, převážně muslimská. Sexuální aktivita mezi osobami stejného pohlaví je podle libyjského práva trestná. Homosexualita je považována za tabu a LGBTIQ+ jedinci často čelí výrazné společenské stigmatizaci, diskriminaci a násilí.

Libyjské právní předpisy neposkytují LGBTIQ+ osobám žádnou ochranu a neexistují zákony, které by jakkoli reagovaly na diskriminaci na základě sexuální orientace a genderové identity. Pohlavní styk mezi osobami stejného pohlaví je stíhán na základě trestního zákona z roku 1953, který zakazuje „nemravné chování“ a „nedovolený pohlavní styk“ a trestá je až pěti lety vězení.

V důsledku převažující společenské a právní atmosféry LGBTIQ+ osoby žijí své životy převážně v utajení, s velmi omezenou viditelností a nedostatečnou podpůrnou sítí. LGBTIQ+ lidé často zažívají strach a izolaci spojenou s nuceným skrýváním, protože odhalení jejich sexuální orientace a genderové identity může mít vážné následky, včetně odvrhnutí vlastní rodinou a okolím, nebo dokonce násilí.

Neexistence právního statusu a ochrany LGBTIQ+ osob spolu s netolerancí ve společnosti klade výrazné překážky jejich kvalitě života a přístupu ke zdravotní péči, vzdělání a zaměstnání. Také velmi omezuje jejich možnosti otevřeně vyjádřit svou identitu a hledat podporu.

Egypt

V Egyptě žijí LGBTIQ+ lidé v heteronormativní společnosti, která neuznává genderovou ani sexuální odlišnost, a vytváří prostředí nenávistné vůči jedincům, kteří se této normě vymykají. LGBTIQ+ lidé se potýkají se stigmatizací a nepřijetím ve společnosti, v níž je homosexualita a queer identita obecně nepřijímaná. Následkem jsou každodenní výhrůžky, které podněcuje také kriminalizace a náboženský zákaz homosexuálních a queer identit, které jsou považovány za „haram“ – arabský výraz pro „zakázaný“ nebo „hříšný“ –, přestože stejnopohlavní vztahy nejsou přímo zakázány žádným zákonem.

LGBTIQ+ lidé mohou být obviněni ze „prostopášnosti“, „propagace a výzvy k vyvolávání prostopášnosti“ nebo „vyzývání k prostopášnosti“. Orgány veřejné správy cílí stejnou měrou na muže a ženy. V poslední době jsou využívány nové zákony o kybernetické kriminalitě, na jejichž základě jsou vznášena vágní obvinění vůči LGBTIQ+ osobám v Egyptě. Úřady a policie nově začaly využívat k útlaku této komunity také falešné profily na online seznamkách. To se děje v takové míře, že Grindr (seznamovací aplikace pro gaye) na jaře 2023 varoval své uživatele v Egyptě před falešnými profily zakládanými policií.

Ve vězení jsou LGBTIQ+ lidé vystaveni nelidským podmínkám. Během výslechů mnohdy čelí hrubému zacházení a fyzickému násilí ze strany dozorců, kteří se je snaží přimět k přiznání, že jsou gayové nebo lesby. I když není udělen žádný trest, každý člověk, vůči němuž bylo vzneseno obvinění v souvislosti s LGBTIQ+ „deliktem“, může být odmítnut svou rodinou, ztratit přístup k lékařské péči nebo přijít o zaměstnání. Trans* osoby navíc často zažívají zanedbávání ze strany lékařů.

Chybějící právní uznání a ochrana LGBTIQ+ menšiny spolu s vysokou mírou intolerance ve společnosti činí téma kvality života LGBTIQ+ osob neviditelným, a tudíž je tato skupina pro vládu nedůležitá. To také velmi omezuje jejich možnost otevřeně vyjádřit svou identitu a hledat podporu, což vede k izolaci, osamělosti a psychickým potížím.

Jaké je být LGBTIQ+ aktivistou* kou v Egyptě?

Sarah Hegazy byla egyptská lesbická a queer aktivistka. Dostala se do širšího povědomí poté, co byla v roce 2017 zatčena při nechvalně známém incidentu s duhovou vlajkou na káhirském koncertě skupiny Mashrou' Leila, jejíž zpěvák se netají tím, že je gay. Za mávání duhovou vlajkou byla Sarah spolu s dalšími 57 lidmi zatčena a obviněna z „propagace sexuální úchylinky a prostopášnosti“. Svůj čin okomentovala těmito slovy:

Byl to projev podpory a solidarity – nejen se zpěvákem [Mashrou' Leila], ale s každým, kdo je utlačován. Byli jsme hrdí na to, že držíme duhovou vlajku. Nemohli jsme ani tušit, jaká bude reakce společnosti a egyptského státu. Pro mě jsem byla zločinec – někdo, kdo se snaží zničit morální strukturu společnosti.

Následkem mučení, fyzického i psychického týrání, šikany a společenské ostrakizace, které Sarah prožila během tříměsíčního věznění, trpěla posttraumatickou stresovou poruchou (PTSD). PTSD se ještě zhoršila poté, co se uchýlila do azylu v Kanadě, kde čelila bolesti z vyhnání, osamění a ztráty. Dne 13. června 2020 ráno se rozhodla odejít ze světa a ukončit svou bolest po všem útlaku, nespravedlnosti a nenávisti, které prožila. Byla více než aktivistka, byla symbolem houževnatosti, naděje a lásky.

Sara Hegazy mává duhovou vlajkou na koncertě Mashrou' Leila.
Zdroj: Channel 4.

Ve svém posledním dopise rukou napsala:

*Mým sourozencům – snažila jsem se najít
vykoupení a selhala jsem, odpusťte mi.*

*Mým přátelům – byla to krutá zkušenost a já
jsem moc slabá na to, abych ji unesla,
odpusťte mi.*

*Světů – byl jsi krutý, velmi krutý, ale já ti
odpouštím.*

Jak člověk v tísní podporuje LGBTIQ+ práva na Středním východě a v severní Africe?

Člověk v tísní poskytuje ochranu LGBTIQ+ lidem, kteří jsou pronásledováni, obtěžováni nebo ohrožováni úřady, svým okolím nebo rodinou. Poskytujeme také psychologickou a psychosociální podporu jedincům, kteří čelí traumatu a emočně náročným situacím, jako je například nedávná psychologická pomoc LGBTIQ+ uprchlíkům ze Súdánu. Pomáháme také LGBTIQ+ organizacím zvyšovat kompetence jejich pracovníků. V neposlední řadě pracujeme na posilování tolerance vůči LGBTIQ+ lidem tím, že se o nich zmiňujeme při práci s jinými zástupci egyptské a libyjské občanské společnosti. To zahrnuje i zavádění etického kodexu pro všechny účastníky programů, který stanovuje vhodné chování a zakazuje obtěžování a urážky založené na pohlaví, genderu nebo sexuální a vztahové orientaci.

Být LGBTIQ+ v jihovýchodní Asii

Život LGBTIQ+ lidí v jihovýchodní Asii je stále velmi těžký a míra ochrany LGBTIQ+ osob se liší v závislosti na zemi, kde žijí. V Bruneji LGBTIQ+ osobám hrozí trest smrti; v Malajsii může vést „netradiční“ genderová či sexuální identita k odnětí svobody. Naproti tomu úřady i společnost v Thajsku, Singapuru a Vietnamu nemají k LGBTIQ+ lidem tak negativní postoje. Například v roce 2024 Thajsko schválilo zákon o manželství pro stejnopohlavní páry. Přestože za posledních 10–15 let došlo v těchto zemích k nesmírnému pokroku, stále před sebou mají velký kus cesty. Spolu s širší občanskou společností, LGBTIQ+ aktivisté*ky sdílí své zkušenosti s cenzurou, dezinformacemi a státní propagandou, což jsou hlavní prostředky, kterými vláda napadá veškeré snahy o ochranu lidských práv. V důsledku toho se LGBTIQ+ lidé setkávají s diskriminací, obtěžováním a šikanou a mnohdy se nedomůžou ochrany, ani když toto jednání ohlásí policii.

Vietnam

Až do současnosti věnovaly vietnamské zákony a vietnamská politika sexuální orientaci a genderové identitě velmi málo oficiální pozornosti. Přestože LGBTIQ+ lidé nejsou diskriminováni ve jménu náboženství, práva a svobody LGBTIQ+ osob dodnes ovlivňují konfucíánské společenské a rodinné hodnoty, jako je například úcta k rodičům a tradiční genderové role.

Navzdory velkému pokroku v otázce LGBTIQ+ práv ve Vietnamu, na mnoho LGBTIQ+ lidí stále dopadá sociální marginalizace ve veřejné i soukromé sféře. Chybějící kvalitní veřejné služby věnující se právní pomoci a poradenství pro LGBTIQ+ osoby nahrazují místní nevládní organizace. Většina žáků*žaček a studentů*ek, kteří*ré svými projevy porušují genderové normy – zejména chlapci, jejichž chování je vnímáno jako „příliš zženštilé“ –, čelí ústrkům, a dokonce jsou vylučováni*y z účasti ve školních klubech. Kromě toho je ve Vietnamu stále velmi rozšířené přesvědčení, že přitažlivost ke stejnému pohlaví je léčitelná duševní porucha. V srpnu vietnamské ministerstvo zdravotnictví po letech usilovné práce místních LGBTIQ+ aktivistů*ek uznalo, že přitažlivost ke stejnému pohlaví nebo trans* identita nejsou duševní poruchy, a tím také postavilo konverzní terapie mimo zákon. Není však jasné, jak bude toto rozhodnutí vymáháno, protože mnoha LGBTIQ+ osobám je stále těmito praktikami vyhrožováno a mnohdy s nimi krutě zacházejí i jejich vlastní rodiny.

Hnutí ale zůstává silné a v současnosti je silnější než kdy předtím. Navzdory institucionálním, konzervativním a diskriminačním společenským hodnotám, které je velmi těžké změnit, sociální a kulturní tolerance LGBTIQ+ lidí se zejména ve velkých městech zvyšuje. Po celé zemi se otevírají LGBTIQ+ podniky a každoročně se v mnoha provinciích konají pochody hrdosti.

Jaké je být LGBTIQ+ aktivistou*kou ve Vietnamu?

Odmala jsem byl vnímán jako „příliš queer“ dítě a strávil jsem spoustu času obavami z toho, že jsou společenské normy ve Vietnamu moc přísné na to, abych se mohl svobodně pohybovat, směřovat, nebo dokonce být sám sebou. Samozřejmě jsem v té době neznal pojem aktivismus, ale přirozeně se ve mně probudila touha pracovat pro svobodnější a otevřenější společnost. Své působení jsem začal iniciativou, která představovala queer stránky vietnamské historie, které byly v oficiálních učebnicích v naprosté většině opomíjeny. Po čtyřech letech, kdy jsem se věnoval různým tématům (nebinární historii Vietnamu, post-internetovému hnutí a queer lexikologii) jsem pochopil, že komunita se bude muset vždy obracet k dlouhé a spleťtí niti minulosti, která ji drží pohromadě. Tím, že dáme společné minulosti nové pojetí, se posouváme dopředu jako celek.

Tohle uvědomění ovlivnilo mou práci pro Pride, hnutí podporující rovná práva, přijetí a důstojnost pro LGBTIQ+ lidi. Hnutí Pride se rozšířilo po celém světě, inspirované stonewallskými nepokoji. Mnoho lidí považuje Pride kvůli jeho slavnostní atmosféře za pomíjivou veselou akci, ale v jádru je Pride protest, manifestace osvobození od heteronormativního útlaku. V důsledku toho může být Pride spolehlivým ukazatelem stavu občanské společnosti v dané zemi, stejně jako stavu hnutí za práva LGBTIQ+. To platí i pro Vietnam.

Když jsme pořádali průvod v roce 2022, přidalo se k nám ze solidarity s LGBTIQ+ hnutím ve Vietnamu několik tisíc lidí. Tak to ale nebylo vždycky. Několik let po roce 2010 s námi pochodovalo méně než 100 lidí (žádné transparenty, žádné skandování), protože poklidná demonstrace byla (a stále je) ve Vietnamu považována za „citlivou věc“. Ale, jak to často bývá, když LGBTIQ+ lidé čelí nepřízni, začali jsme být kreativní.

*Rozhodli jsme se říct si o pomoc. A tak s námi najednou transparenty drželi*ly diplomaté*ky a lidé ze zahraničních organizací a svým způsobem se stali majákem solidarity. To gesto bylo silné, dokazovalo, že LGBTIQ+ lidé nejsou a nikdy nebyli sami. Od té doby každý rok vycházíme v rámci Pride pochodu do hlavních ulic. Přestože nás často zastavují zdejší autority, i nadále držíme nad hlavami naše transparenty. I když v současnosti je na vzestupu nacionalismus, který ztěžuje přístup k zahraniční pomoci, chtěli bychom jim všem poděkovat, zejména těm, kdo se rozhodli mlčet, abychom my měli možnost promluvit. Během více než jednoho desetiletí jsme se rozrostli ze stovky lidí na několik tisíc, a to bychom sami nedokázali.*

„Co bude dál?“ To je otázka, kterou si klademe každý rok. Prostor pro občanskou společnost se zužuje, ale Vietnam se může stále pyšnit progresivním LGBTIQ+ hnutím. Proto chceme, aby Pride sloužil jako pozvánka, chceme vytvářet prostor pro konstruktivní dialog, spolupracovat a vytvářet přátelštější město pro místní queer komunitu.

Takže, jedním slovem, Pride je spojení. Byl vytvořen LGBTIQ+ lidmi a ti by měli vždy zůstat jeho středobodem, ale jeho poselství je mnohem širší. Pokud se chcete oblékat tak, jak chcete, a nebýt za to souzeni. Pokud se chcete držet za ruku s člověkem, kterého milujete, a nebát se, co přijde pak. A pokud chcete šťastně žít svůj život podle sebe, pak je Pride pro vás, a pro nás všechny.

Jak Člověk v tísní podporuje LGBTIQ+ práva ve Vietnamu?

Člověk v tísní už několik let podporuje aktivisty*ky, kteří se zasazují o práva LGBTIQ+ osob ve Vietnamu. Díky naší podpoře byly v několika provinciích zorganizovány LGBTIQ+ události a několika aktivistům*kám byla poskytnuta psychologická podpora a školení s cílem dosáhnout efektivní, odolné a udržitelné podpory práv LGBTIQ+ osob ve Vietnamu.

Hanoi Pride 2022.

Zdroj: Delegation Evropské unie ve Vietnamu.

*Protože demonstrace byly ve Vietnamu vždy považovány za citlivé, první Pride se konal na kolech. Cyklojízda se tak stala tradiční součástí Hanoi Pride a koná se každý rok, i když se v řadě provincií už několik let konají i pěší průvody.
Zdroj: USAID.*

